

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Филологиялық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3528

№ 3 (2020)
Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ ТОРАЙГЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА

Филологическая серия

выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

О постановке на учет, переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ30VPYU00029268

выдано

Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области лингвистики, и языкознания

Подписной индекс – 76132

Бас редакторы – главный редактор

Жусупов Н. К.

д.ф.н., профессор

Заместитель главного редактора

Анесова А. Ж., доктор *PhD*

Ответственный секретарь

Уайханова М. А., доктор *PhD*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Дементьев В. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Еспенбетов А. С., *д.ф.н., профессор*

Трушев А. К., *д.ф.н., профессор*

Маслова В. А., *д.ф.н., профессор (Белоруссия)*

Пименова М. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Баратова М. Н., *д.ф.н., профессор*

Аймухамбет Ж. А., *д.ф.н., профессор*

Шапауов Ә. Қ., *д.ф.н., профессор*

Шокубаева З. Ж., *технический редактор*

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

<https://doi.org/10.48081/YUJP1494>

А. Әбдірасілова, Ж. А. Рустемова

Академик Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті,
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.

ИСЛАМ ДӘУІРІ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ АДАМ МӘСЕЛЕСІ

Берілген мақалада авторлар тарапынан ислам дәуірі әдебиетіндегі адам мәселесін қарастыру және әдебиеттің негізгі және өзекті тақырыбы ретінде адам мәселесінің даму жолдарын талдау міндеті қойылған. Мақала авторлары нақты мысалдар негізінде әрбір жеке тарихи кезеңде әдебиет пен өнерде адам концепциясы өзгеретінін және әрбір дәуірдің адам туралы өз тұжырымдамасы бар екенін дәлелдейді. Адам өмірінің мағынасын, оның рухани-адамгершілік жетілуін және қоршаған әлемге қарым-қатынасын түсінуді ашатын ислам дәуірі әдебиетінің негізгі ескерткіштерін зерттеуге ерекше көңіл бөлінеді. Нәтижесінде қарастырылатын кезеңнің әртүрлі шығармаларын талдау негізінде адам тұлғасын рухани жетілдіру ісіндегі, сондай-ақ оның қоғаммен өзара қарым-қатынасындағы әртүрлі кезеңдер анықталды.

Кілтті сөздер: өмірлік ұстаным, өмір мәні, имандылық, дүниетаным, шынайы сенім, шыдамдылық, әділдік, адам тұлғасы.

Кіріспе

Адам мәселесі, адамның пайда болуы, жаратылыстағы орны, өмір сүруі, мақсаты– ұзақ уақыттан бері айтылып, қарастырылып келе жатқан күрделі мәселелер. Осылардың ішінде адам мәселесі негізгі ғылымдардың басты нысанасы болып табылады. Оларға психология, педагогика, әлеуметтану, философия, физиология, медицина, филология сынды ғылымдарды жатқызуға болады. Сонымен қатар бұл мәселе әр кезеңде өзіндік сипат алып отырды.

Адам мәселесі әдебиеттің басты және өзекті тақырыбы ретінде ежелгі дәуірден бастап өз дамуының ұзақ тарихи жолынан өтті. Әрбір жеке тарихи кезеңде әдебиет пен өнердегі адам туралы тұжырымдама өзгеріп отырды. Антикалық дәуір, орта ғасыр дәуірі, ояну дәуірі – әлемдік мәдениет пен әдебиет дамуының негізгі кезеңдері. Аталған дәуірлердің әрқайсысының өзінің типологиялық өзгешеліктері, тек өзіне ғана тән ерекшеліктері, адам

және әлем жөнінде өз концепциясы мен көзқарасы бар. Сол сияқты әр дәуірдің әдебиеті өз заманындағы адами идеялары мен әрекеттерін бейнелейді. Ол өткен жылдардың ең жақсы дәстүрлерін жалғастыра отырып, адамның сан алуандығын ұғыну мен бейнелеуде жаңа перспективаларды ашады. Сол себепті мақалада түркі даласында ислам діні бел алған тұста пайда болған әдебиеттегі адам мәселесін сол кезең әдебиетінің негізгі ескерткіштерін талдау негізінде зерделеуге назар аударылады.

Материалдар мен әдістер

Әрбір жеке тарихи кезеңде әдебиет пен өнерде адам концепциясы өзгереді және әрбір дәуірдің адам туралы өз тұжырымдамасы бар. Сондықтан адам өмірінің мағынасын, оның рухани-адамгершілік жетілуін түсіндіретін және адамның қоршаған әлеммен қарым-қатынасын түсінуге жол ашатын ислам дәуірі әдебиетінің негізгі ескерткіштерін зерттеуге ерекше көңіл бөлу керек. Осы тұрғыда мақалада ислам дәуірі шығармаларын талдау негізінде адам тұлғасын рухани жетілдіру ісіндегі, сондай-ақ оның қоғаммен өзара қарым-қатынасындағы әртүрлі кезеңдерді анықтауға баса назар аударылады. Мақаланың әдіснамалық негізін тарихи-әдеби және жүйелі-типологиялық әдістердің синтезі құрайды. Ислам дәуірі әдебиеті шығармаларына өзара салыстырмалы-типологиялық талдау жасау негізінде авторлар сол кезең туындыларының тақырыптық-мазмұндық ерекшеліктерін де анықтайды.

Нәтижелер және талқылау

Жүсіп Баласағұн, Ахмет Йүгінеки, Ахмет Иассауи өз кітаптарында оқу мен білім, ғылым мен өнер, даңқ пен дәулет, сарандық пен ашкөздік, ақыл мен сана, намыссыздық пен намысшылдық, әділеттілік пен әділетсіздік, ар мен адамгершілік төңірегінде ой қозғайды. Бұлардағы нақыл, даналық сөздер адамның кемелдену жолдарын нақты көрсетеді, ислам ережелерімен байланыста түсіндіріледі. «Абай сынаған қылықтар: өсек, өтірік айту, мақтаншақтық, еріншектік, бекер мал шашпақтық қазақ әдебиетіндегі Абайға дейін келген бес асыл іс пен бес жамандықты суреттеу дәстүрі Ж. Баласағұни заманынан бар екені аңғарылады. Жақсы- жаман қасиеттерді санамалап айту Авеста кітабында да бар болатын» [1, 151].

Қазақ әдебиетінде «кемел адам» ұғымы бар. «Кемел адам» (арабша «инсан-и камил» – толық адам) – ақыл-ойы толысқан кісі. Діни ілімде кемел адам – кісілікке жат қылықтардан әбден арылып тазарған, ішкі жандүниесі ағарып, рухани қасиеті артқан, мүлтіксіздіктің қалыбы мен негізіне мейлінше жақындаған асыл адам. Кемел адамның әрбір іс-әрекеті Алла тағалаға арналады. Ол – адасқандар үшін темірқазықтай жол көрсетуші, жолда қалғандар үшін – көпір, үміті үзілгендер үшін – ашылар есік. «Кемел адам» ұғымы қазақ әдебиетінде кітаби ақындар мен Абайдан бастап сөз болып келеді. Бұл ұғымның арғы төркіні Жүсіп Баласағұнидың «Құтты

білік» дастаны мен сопылық сарындағы туындылардан тамыр тартады. Сопылық сарындағы поэзияда «кемел адам» ұғымы екі таным тұрғысынан бір-біріне тығыз байланысты жырланады. Бұл құбылыс, әсіресе, «Құтты білік» дастанында өзінің айқын бейнесін аңғартып, ондағы Күнтуды (Әділет), Айтолды (Дәулет), Оғдүлміш (Ақыл) үшеуі, яғни Әділет, Дәулет, Ақыл осы өмірге қызмет етуге ұмтылған кемел адам бейнесінде жырланады.

Жүсіп Баласағұнның «Құтадғу біліг»(Құтты білік) шығармасы өз дәуіріндегі ғылым мен мәдениеттің әртүрлі салаларындағы білімдердің жиынтығы болып табылады. Шығармада өмірдің мәні, адамның тағдыры, оның әлеуметтік және табиғи ортадағы орны мен рөлі туралы дүниетанымдық мәселелер қарастырылады. Баласағұни тундысы – ауқымды еңбек. Бұнда жалпы философиялық проблемалар да, өмірлік, этикалық және эстетикалық жоспардағы проблемалар да қарастырылады. Алайда бұл еңбектің негізгі проблемалары – ел билеу, ел басқару мәселелері. Бұл жанрдағы барлық шығармаларда билеуші әдебіне (ақлақ) арналған бөлімдер бар. «Уағыздар» авторлары билеушілерді моральдық жағынан жақсарту міндетін қойды. Ал «Құтты білік» дастанының басты идеясы төрт принципке негізделіп жазылған:

Біріншісі, мемлекетті дұрыс басқару үшін қара қылды қажаттындай әділ заңның болуы. Автор әділдіктің бейнесі ретінде Күнтуды патшаны көрстеді.

Екіншісі, бақ-дәулет, яғни елге құт қонсын деген тілек. Бақ-дәулет мәселесі дастанда патшаның уәзірі Айтолды бейнесі арқылы жырға қосылған.

Үшіншісі, ақыл-парасат. Ақыл-парасаттың қоғамдық рөлі уәзірдің баласы Ұғдүлміш бейнесінде жырланады.

Төртіншісі, қанағат-ынсап мәселесі. Бұл мәселе дастанда уәзірдің туысы, дәруіш Оғдүрміш бейнесі арқылы әңгіме болады [1, 151].

Сонымен Жүсіп Баласағұн еңбегінде көтерілген ең басты мәселелердің бірі – ел басқару мәселесі. Елді қалай басқару керек және ел басқаратын адамда қандай қасиеттер болуы қажет? Міне автор осы сұрақтарға өз заманының ойшылы ретінде жауап береді. Ел-жұртты басқаратын адам – ақыл парасаты ұшан-теңіз, ниеті түзу, сөзі шырын, өнер мен білімге жетік, қолы ашық, пейілі кең, кек сақтамайтын болуы шарт. Білім мен өнерден құралақан жандар әділ билік жүргізе алмайтынын айтады [1, 155].

X-XII ғасырларда өріс алған дидактикалық сарындағы әдебиеттің тамаша бір үлгісі – Ахмет Йүгінекидің «Хибатул-хақайық» (Ақиқат сыйы) дастаны. Дастан сюжетке құрылмаған. Шығарманың белгілі бір мәселе туралы әңгіме болатын әр тарауында автор өз оқырманына ақыл-кеңес беріп отырады. Демек, дастанды қоғамдағы моральдық ұғымдар мен мінез-құлық

нормаларының жиынтығы деп есептеуге болады. «Адам қалай өмір сүруі керек?» деген сұраққа автор өзінше жауап іздейді. «Ақиқат сыйы» дастанының авторы оқушысын білімді, инабатты, мейірімді, әдепті сөйлейтін, жомарт, адал жан болуға үндейді. Жарамсыз мінез-қылықтан сақтандырады [1, 169]. Дастанда өр көкірек, менмен, тәкаппар жандар сыналады. Қарапайымдылық, момындық қасиеттер үлгі етіледі. Автор адам өмірге жамандық жасау үшін емес, жақсылық жасау үшін келеді деген түйін жасайды.

Қожа Ахмет Иассауидің «Диуани хикмет» (Даналық кітабы) – адамгершілікке тәрбиелейтін сопылық әдебиеттің үлгісі. Адамның мұндағы басты мақсаты – адамгершілікті жетілдіру. Адамгершілікті жетілдіру арқылы ақиқатқа жетуге болады. Адамды жоғары білімге апаратын қасиеттердің ішінен біз мейірімділікті, жанашырлықты, материалдық байлыққа немқұрайдылықты табамыз. Мұның нәтижесі – махаббат, сопылық түсінік тұрғысынан күдаймен бірлік. «Диуани хикметті» адамды имандылыққа, ізгілікке жетелейтін айқын бағдарлама деуге болады. Ахмет Иассауи әрбір адамның қадір-қасиетін оның ішкі жан-дүниесінің тазалығымен өлшейді. Адамның өз бойындағы ізгі адамгершілік қасиеттерді ұдайы жетілдіріп отыруы немесе бүкіл адамгершілік қасиетінен жұрдай болуы сол кісінің имандылығына байланысты болып келеді. Адам бойындағы имандылықтың ең басты көрінісі – мейірімді, кешірімді, өзгелерге жаны ашырлықпен қарау болып табылады [1, 179]. Иассауи дананың айтары, Баласағұни мен Абай – осы үш ойшылдың көзқарастары өте ұқсас. Үшеуі де бір ортадан тараған, бір дәстүрден шыққан. Ол – қазақ әдебиетінің терең тамырлары. Мысалы: Иассауи де, Баласағұни де, Абай да кемел адамды іздейді [2, 80].

Кітапта ғашықтық, махаббат жайлы көп айтылды, бірақ ол алланы сүю, жаратушыға іңкәрлік мағынасында алынған.

Алла сүйіп бұларды пендем десе,
Маған көңілін қалтқысыз бөлген десе.
Дидар көру тілегін бергем десе,
Хақ жолында сапарын бейқам қылар.
Абай:

Махаббатсыз дүние бос,
Аюанға оны қосындар [3, 102].

Екі ақынның да осы өлең жолдарындағы ұқсастық – алланы сүю, имандылыққа пейілді болу. Мұсылман ұғымындағы махаббат, ең әулі алланы сүюден басталады.

Еңбекте қанағат сезімі философиялық категория ретінде қарастырылады. Иассауи қанағатсыз жандарды тойымсыз итке теңейді. Адамның рухани өмірінің таза болуы сияқты мәслені ақын ислам дінінің шарттары арқылы түсіндіреді.

Жүз мың мінәжат айтып жылайын саған, Құда,
Әуейі, әуес, менмендіктен қылғын таза [4, 180]

- деп жаратушыға жалбарынады. Демек, Қожа Ахмет Иассауи – дін насихатшысы ғана емес, сонымен қатар адам бойындағы ізгі қасиеттерді мадақтаушы, дәріптеуші. Ақын адамның өз-өзін тануы – басты міндет деп санайды:

Алла дегін, ейҚұл Ахмет, өзіңді білгін,
Өзіңді білу ілімімен ғамал қылғын,
Ұлық, кішік жарандардан кешірім алғын,
Сен білместе сенен қате кешті болғай [4, 183].

Ахмет Иассауи өз еңбегінде өмірде ақиқаттан артық қасиет жоқ деген тұжырым жасайды.

Абай сынаған қылықтар: өсек, өтірік айту, мақтаншақтық, еріншектік, бекер мал шашпақтық қазақ әдебиетіндегі Абайға дейін келген бес асыл іс пен бес жамандықты суреттеу дәстүрі Ж.Баласағұни заманынан бар екені аңғарылады. Жақсы-жаман қасиеттерді санамалап айту Авеста кітабында да бар болатын [3, 110].

Ислам дәуірі әдебиеті шығармаларын Алтын Орда кезеңіндегі Дүрбек ақынның «Жүсіп-Зылиха», Құтыбтың «Хұсырау мен Шырын», Сайф Сараидың «Гүлистан-бит-түрік» туындыларымен салыстырып көрелік. Бұл шығармаларда адамның шекті және шексіз, өтпелі және мәңгілік өмірінің мәні мен мақсатына қатысты философиялық сұрақтар қарастырылады.

«Жүсіп-Зылиха» дастанында автор «мінсіз адам қандай болу керек?» деген сұраққа жауап береді. Тағдыр бас қаһарманды түрлі сынаққа салады. Ағалары оған опасыздық жасап, құдыққа тастайды. Құлдыққа сатылады. Ол өзінің сұлулығымен көрген жанды сүйсінтеді. Түрмеге түседі. Ең соңында пайғамбар мен билеуші болады. Осы түрлі сынақтардың барлығы оқырманға Жүсіптің бойындағы басты қасиеттерді көруге, түсінуге көмектеседі. Жүсіп пайғамбардың мінезіндегі айқын сипаттардың бірі – адалдық. Біріншіден, Жүсіп Аллаһ Тағалаға адал. Ол әрқашан оны еске алады, одан көмек сұрайды. Жүсіп әкесі Жақып пайғамбарға да адал. Оны құрметтейді және бағалайды. Әкесіне деген адалдық – оның тақуалық қасиеттерінің бірі. Жүсіптің тағы бір адамгершілік қасиеті – шыдамдылық. Жүсіптің пікірінше, бұл қасиет адамды күнәлардан сақтайды, рухын жақсартады және байытады. Ол осы қасиетті басқа адамдардың бойында тәрбиелеуге тырысады. Жүсіпке қайырымдылық, мейірімділік, жанашырлық, бір сөзбен айтқанда, кемел адам бойындағы қасиеттер толығымен тән. Адамның мәні – оның руханиятында, оның көрінісі – сыртқы келбетінде. Билеуші тақырыбы да осы жерде қарастырылады. Дүрбек «Билеуші қандай болу керек?» деген сұраққа Жүсіптің бейнесі арқылы жауап береді. Автор елді Жүсіп сияқты

кемел адам басқаруы керек деп санайды. Сонда ғана ел тұрғындары бейбіт және бақытты өмір сүре алады. Осылайша, Дүрбек шығармасындағы адам – өзін-өзі жетілдіруге қабілетті, демек, маңайындағы өмірді жақсартуға қабілетті керемет жаратылыс иесі. Ақын ел басқаратын жандардың әділ, ақылды, мейірімді, жомарт болуын көксейді. Адам бойындағы ең асыл қасиеттерді – махаббатты, ақыл мен парасатты, мейірімділікті, бауырмал болуды көкке көтере жырлайды [1, 218].

Құтыбтың «Хұсырау мен Шырын» поэмасында махаббат тақырыбымен қатар уақыттың өтуі, билеуші мен адамдардың қарым-қатынасы, өмірдің мәні және т.б. түрлі мәселелер қарастырылады. Құтыб шығармасындағы адам – ең асыл жаратылыс. Оны қорлауға болмайды. Ол бұл әлемге білім мен өнер үшін, өз жан-дүниесін байыту үшін, игі істер жасау үшін, сүю және сүйікті болу үшін келді. Тек осы жағдайда ғана адамның осы дүниеден кеткеннен кейінгі жақсы есімі болашақ ұрпақтың жадында сақталады. Поэмадағы дәл осындай жан – Фархад.

Сайф Сараидың «Гүлистан-бит-түрік» шығармасында адамның жеке өмірі қоғам, ел тағдырынан ажырағысыз кейіпте бейнеленеді. Сайф Сараи үшін адамның абыройлы есімі – өмірдегі ең жоғары сый. Сайф Сараидың кейіпкерлері – белсенді, іскер адамдар, олар айналасындағыларға нақты пайда әкеледі, олардың өмірлерін жақсартады және кез-келген сый-құрметке өздері де лайық.

Қорытынды

Жоғарыда айтылғандардытүйіндей келе, тақуалардың қалыптасу жолында ізгі қасиеттердің де қалыптасқанын байқауға болатындығын атап өтеміз. Ислам дәуірі әдебиеті авторлары үшін адамның басты қасиеті – Алла Тағалаға деген шынайы сенім. Идеалды адамның екінші артықшылығы – жоғары адамгершілік пен білім. Осындай адамның үлгісі пайғамбарлар мен тақуалар болып табылады. Ислам дәуірі әдебиеті үлгілерінде адам мен қоғамның өзара қарым-қатынасы әртүрлі дәрежеде көрсетілген. Кейбірі қоғамнан бөлінбеген тырысса, екіншілері, керісінше, қоғамнан тыс әрекет етеді. Маңыздысы сол, ислам дәуірі әдебиетінде адамның әлемге деген көзқарасына және оның рухани жетілу мәселелеріне айрықша көңіл бөлінеді.

Пайдаланған дерек тәртізімі

1 **Келімбетов, Н.**, Қазақ әдебиеті бастаулары. – Алматы : Ана тілі, 1998. – 256 б.

2 **Қыраубасва, А.**, Ежелгі әдебиет. 2-том. – Алматы : Өнер, 2008. – 216 б.

3 Қазақ әдебиетінің қысқаша тарихы. 1-кітап. – Алматы : Қазақ университеті, 2001. – 467 б.

References

- 1 **Kelimbetov, N.** Qazaq adabietibastaulary [Origins of Kazakh literature]. – Almaty : Ana Tili, 1998. – 256 p.
- 2 **Kyraubayeva A.,** Ejelgi adabiet [Ancient literature]. Volume 2. – Almaty : Art, 2008. – 216 p.
- 3 Qazaq adabietinin qysqacha tarihy [A Brief History of Kazakh literature]. Book 1. – Almaty : Kazakh University, 2001. – 467 p.
- 4 **Ahmet Yasawi.** Diouani Hikmet – Astana : Saryarka, 2009. – 212 p.

Материал 18.09.20 баспаға түсті.

А. Абдрасилова, Ж. А. Рустемова

Проблема человека в литературе исламского периода

Карагандинский университет имени академика Е. А. Букетова,

Республика Казахстан, г. Караганда.

Материал поступил в редакцию 18.09.20.

В данной статье авторами ставится задача рассмотреть проблемы человека в литературе исламского периода и проанализировать пути развития человеческой проблемы как основной и актуальной темы литературы. Авторы статьи на основе конкретных примеров доказывают, что в каждом отдельном историческом периоде в литературе и искусстве меняется концепция человека, и каждая эпоха имеет свою концепцию о человеке. Особое внимание уделяется изучению основных памятников литературы исламского периода, раскрывающих понимание смысла жизни человека, его духовно-нравственного совершенствования и отношения к окружающему миру. В итоге на основе анализа различных произведений рассматриваемого периода выявлены разные этапы в деле духовного совершенствования человеческой личности, а также ее взаимоотношений с обществом.

Ключевые слова: жизненная позиция, смысл жизни, нравственность, мировоззрение, истинная вера, терпение, справедливость, личность человека.

A. Abdrasilova, Zh. A. Rustemova

The problem of man in the literature of the Islamic period

Academician E. A. Buketov Karaganda University,
Republic of Kazakhstan, Karaganda.
Material received on 18.09.20.

In this article, the authors set the task to consider human problems in the literature of the Islamic period and analyze the ways of development of the human problem as the main and relevant topic of literature. The authors of the article on the basis of concrete examples prove that in each individual historical period in literature and art, the concept of man changes, and each epoch has its own concept of man. Special attention is paid to the study of the main monuments of literature of the Islamic period, revealing the understanding of the meaning of human life, its spiritual and moral improvement and attitude to the world. As a result, based on the analysis of various works of the period under review, different stages in the spiritual development of the human person, as well as its relationship with society, are revealed.

Keywords: life position, meaning of life, morality, worldview, true faith, patience, justice, human personality.

Теруге 30.09.2020 ж. жіберілді. Басуға 14.10.2020 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

2,23 Мб RAM

Шартты баспа табағы 28,8. Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: А. Елемесқызы

Корректор: А. Р. Омарова

Тапсырыс № 3710

Сдано в набор 30.09.2020 г. Подписано в печать 14.10.2020 г.

Электронное издание

2,23 Мб RAM

Усл. печ. л. 28,8. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: А. Елемесқызы

Корректор: А. Р. Омарова

Заказ № 3710

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университет

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университет

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz